

Бурячківський

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
Бурячківський
Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ
« 01 » вересня __ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Біологія поведінки людини»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

2024

Програму складено на основі освітньо-професійної програми «Медицина», підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ ((протокол №10 від 27 червня 2024 р.)

Розробники:

Зав. каф., проф. Опря Є.В.

Завуч каф., доц. Чернова Т. М., доц. Горячев П.І.

Програму обговорено на засіданні кафедри психіатрії ,наркології , медичної психології та психотерапії

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Зав. кафедрою д. мед. н., проф. Євген Опря

Погоджено із гарантом ОПІ Валерія МАРІЧЕРЕДА

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ, Протокол № 1 від «_30_» _серпня_ 2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін,

 Олена ВОЛОШИНА

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	
Загальна кількість: Кредитів – 3 Годин – 90 Змістових підрозділів – 1	Вибіркова	
	Рік підготовки	1-й
	Семестр	I-II
	Лекції	0 годин
	Практичні	30 годин
	Самостійна робота	60 годин
	У т. ч. індивідуальні завдання	0
	Форма підсумкового контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни компетентності, програмні результати навчання.

Мета: Метою викладання навчальної дисципліни «Біологія поведінки: основи нейропсихології» є придбання здобувачами теоретичних знань і практичних навичок стосовно анатомії, біології та генетики людини для подальшого їх практичного використання; здатності аналізувати основні наукові погляди щодо законів розвитку, закономірностей будови, клітин, органів, їх систем та організму в цілому.

Завдання:

- формування у здобувачів знань про принципи функціонування і структуру біологічних систем, їх онто- і філогенез, взаємозв'язки між біологічними системами, середовищем; оволодіння методологією наукового пізнання;
- розвиток умінь встановлювати гармонійні формування у студентів знань про принципи функціонування і структуру біологічних систем, їх онто- і філогенез, взаємозв'язки між біологічними системами, середовищем; оволодіння методологією наукового пізнання;
- розвиток умінь встановлювати гармонійні стосунки з природою на основі поваги до життя як найвищої цінності та всього живого як унікальної частини біосфери;
- мотивація здорового способу життя;
- формування умінь застосовувати теоретичні знання з метою професійного самовизначення у прикладних сферах людської діяльності;
- розвиток розумових здібностей та якостей особистості (пізнавального інтересу, спостережливості, уваги, пам'яті, теоретичного стилю мислення),
- прагнення до самоосвіти, самопізнання, самовдосконалення, самооцінки, самореалізації у різних видах діяльності;
- оволодіння технологією прийняття рішень, вільного вибору і дій у різних сферах життя;
- становлення наукового світогляду; формування емоційно-ціннісного ставлення до природи, до себе, до людей, до загальнолюдських духовних цінностей.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- Загальні:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

- ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК4 Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.
- ЗК5 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
- ЗК6 Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК7 Здатність працювати в команді
- ЗК8 Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК10 Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
- ЗК 11 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК12 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
- ЗК13 Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем розвитку, верховенства права, прав и свобод людини і громадянина в Україні
- ЗК15 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
- ЗК16 Здатність працювати в міжнародному контексті

Спеціальні:

- СК1 Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані
- СК2 Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів
- СК3 Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
- СК4 Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань.
- СК6 Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.
- СК7 Здатність до діагностування невідкладних станів
- СК8 Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
- СК10 Здатність до виконання медичних маніпуляцій
- СК11 Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності, включаючи систему раннього втручання
- СК15 Здатність до проведення експертизи працездатності
- СК16 Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм
- СК17 Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
- СК19 Здатність до організації та інтеграції надання медичної допомоги населенню та проведення маркетингу медичних послуг
- СК21 Здатність зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються

- СК24 Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
- СК25 Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
- СК26 Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1 Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
- ПРН2 Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.
- ПРН3 Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем, включаючи систему раннього втручання
- ПРН4 Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).
- ПРН5 Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.
- ПРН6 Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).
- ПРН7 Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).
- ПРН8 Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т. ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.
- ПРН9 Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т. ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоналізовані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.
- ПРН14 Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

- ПРН15 Організувати надання медичної допомоги та лікувально-евакуаційних заходів населенню та військовослужбовцям в умовах надзвичайних ситуації та бойових дій, в т. ч. у польових умовах.
- ПРН16 Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.
- ПРН17 Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.
- ПРН18 Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів.
- ПРН21 Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- історичний розвиток науки, її стан на сучасному етапі розвитку суспільства;
- основні закономірності існування живого;
- закони упорядкованості біологічних систем;
- етичні норми поведінки відносно інших людей і відносно природи;

вміти:

- застосовувати теоретичні знання на практиці та при вивченні інших психологічних дисциплін;
- аналізувати основні погляди на психологічну сутність антропогенезу та особливості психіки антропоїдів;
- використовувати знання при вивченні курсів анатомії та еволюції нервової системи, антропології, вікової психології (розвиток інтелекту дитини на довербальному рівні онтогенезу), загальної психології;
- використовувати знання анатомії, біології, генетики для опису психологічних особливостей особистості, хворої на хромосомну або іншу спадкову хворобу.
- робити висновки, оперувати поняттями при поясненні явищ природи з наведенням прикладів, усвідомлювати необхідність ґрунтовних знань щодо охорони здоров'я людини та охорони оточуючого середовища;

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники. Проблема стресу у біології та медицині.

Психосоматичні (біо-психо-соціальні) взаємодії. Біологічні, психологічні та соціальні компоненти взаємодії. Поняття стресу у фізіології і психології, перебіг стресової реакції. Загальний адаптаційний синдром, стадії стресової реакції. Класифікація видів стресу.

Тема 2. Зв'язок біологічних і психологічних особливостей. Видова єдність людства.

Співвідношення біологічних і психологічних якостей людини, концепції. Взаємозв'язок психосоціального і біологічного в особистості людини. Структура особистості з точки зору біологічного і соціального. Видова єдність людства.

Тема 3. Еволюція поведінки.

Основи еволюції; природний відбір Як еволюція формує поведінку: індивідуальний, родинний, груповий добір. Взаємний альтруїзм. Багаторівневий добір. Еволюція поведінки у людей. Адаптивні і неадаптивні зміни. Еволюційна психологія.

Тема 4. Генетика поведінки.

Генетика поведінки у тварин і людей. Спадкові форми поведінки – рефлексорні та інстинктивні дії. Набуті форми поведінки, формування умовних рефлексів. Вплив спадковості на інтелект, його передумови (когнітивні функції) і спеціальні здібності. Вплив спадковості на інші психологічні особливості – активність і реактивність (інтенсивність реагування), емоції, рівень тривоги, агресії тощо.

Тема 5. Анатомія поведінки.

Загальна характеристика нервової системи. Будова і функції нейрона. Властивості нервової системи. Діяльність нервових центрів. Анатоомо-фізіологічні основи поведінки. Поведінкові реакції людини. Рефлексорні та довільні рухи. Поняття мотивації, теорії мотивації, види мотивів. Фізіологія процесів руху.

Тема 6. Вступ до нейронаук.

Поняття нейронауки як сукупності дисциплін, що вивчають нервову систему на різних рівнях від молекулярного до цілого організму. Галузі нейронаук, їх зміст і методи. Біологічні, когнітивні, медичні, інженерні галузі нейронаук, нові напрямки.

Тема 7. Психофізіологія сприйняття.

Загальні властивості сенсорних процесів. Нейрофізіологічні механізми сенсорних систем. Сенсорна система зору. Сенсорна система слуху. Вестибулярна система. Сенсорна система шкіри. Сенсорна система кістково-м'язового апарату. Сенсорна система смаку. Сенсорна система нюху.

Тема 8. Психофізіологія уваги і пам'яті.

Психофізіологія уваги. Мимовільна і довільна увага. Властивості уваги (обсяг, розподіл, стійкість і переключення). Теорії уваги. Частина мозку, пов'язані з увагою.

Психофізіологія пам'яті. Види пам'яті (генотипічна і фенотипічна; емоційна, образна, рухова, словесно-логічна; мимовільна і довільна; короткочасна і довгочасна). Етапи пам'яті. Теорії пам'яті. Частина мозку, пов'язані із пам'яттю.

Тема 9. Психофізіологія мислення і мови.

Психофізіологія мислення. Розумові операції. Форми мислення. Частина мозку, з якими пов'язане мислення.

Психофізіологія мовлення. Функції мовлення. Периферичні і центральні органи мовлення. Частина мозку, з якими пов'язане мовлення.

Тема 10. Психофізіологія емоцій та потреб.

Поняття, класифікація і функції емоцій. Теорії емоцій. Індикатори емоцій. Психофізіологічні механізми емоцій. Теорії емоцій. Індикатори і способи вивчення емоцій. Психофізіологічні механізми емоцій.

Тема 11. Функціональні стани.

Поняття стану людини, властивості станів. Психічний стан. Функціональний і психофізіологічний стан, підходи до визначення. Негативні стани – стресова реакція, стомлення.

Тема 12. Психофізіологія свідомості.

Поняття свідомості. Види свідомості (індивідуальна і суспільна). Властивості, рівні, зміни свідомості. Теорії свідомості. Психофізіологічні механізми свідомості.

Тема 13. Сексуальна поведінка - основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи. Зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з моногамністю різних тварин, включаючи людей. Гомосексуальність, трансексуальність і пускові стимули.

Психологія сексуальної поведінки. Основні елементи сексуальної культури. Роль лімбічної системи в формуванні сексуальної поведінки. Зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з моногамністю різних тварин, включаючи людей. Гомосексуальність, трансексуальність і пускові стимули.

Тема 14. Агресія. Зв'язок сенсорних і моральних відчуттів. Роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.

Психологія агресивної поведінки (види агресії – фізична, вербальна, пасивна; гендерні відмінності). Зв'язок сенсорних і моральних відчуттів. зв'язок між психофізіологічним станом та рівнем прояву агресивності. Роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.

Тема 15. Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі, віку, соціального статусу, біологічних та психологічних особливостей.

Негативні психофізіологічні стани людини (реакція на стрес, втома тощо), психологічні особливості. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі, віку, соціального статусу, біологічних та психологічних особливостей.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Тема	Лекції	Практичні заняття	СРЗ
1.	Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники. Проблема стресу у біології та медицині.	0	2	4
2.	Зв'язок біологічних і психологічних особливостей. Видова єдність людства.	0	2	4
3.	Еволюція поведінки.	0	2	4
4.	Генетика поведінки.	0	2	4
5.	Анатомія поведінки.	0	2	4
6.	Вступ до нейро-наук.	0	2	4
7.	Психофізіологія сприйняття.	0	2	4
8.	Психофізіологія уваги і пам'яті.	0	2	4
9.	Психофізіологія мислення і мови.	0	2	4
10.	Психофізіологія емоцій та потреб.	0	2	4
11.	Функціональні стани.	0	2	4
12.	Психофізіологія свідомості.	0	2	4
13	Сексуальна поведінка – основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи. Зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з	0	2	4

	моногамністю різних тварин, включаючи людей. Гомосексуальність, транссексуальність і пускові стимули.			
14.	Агресія. Зв'язок сенсорних і моральних відчуттів. Роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.	0	2	4
15.	Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі, віку, соціального статусу, біологічних та психологічних особливостей.	0	2	4
Разом 90		0	30	60

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять: Лекцій не передбачено

5.2. Теми семінарських занять: Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Практичн і заняття
1.	Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники. Проблема стресу у біології та медицині.	2
2.	Зв'язок біологічних і психологічних особливостей. Видова єдність людства.	2
3.	Еволюція поведінки.	2
4.	Генетика поведінки.	2
5.	Анатомія поведінки.	2
6.	Вступ до нейро-наук.	2
7.	Психофізіологія сприйняття.	2
8.	Психофізіологія уваги і пам'яті.	2
9.	Психофізіологія мислення і мови.	2
10.	Психофізіологія емоцій та потреб.	2
11.	Функціональні стани.	2
12.	Психофізіологія свідомості.	2
13.	Сексуальна поведінка - основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи. Зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з моногамністю різних тварин, включаючи людей. Гомосексуальність, транссексуальність і пускові стимули.	2
14.	Агресія. Зв'язок сенсорних і моральних відчуттів. Роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.	2
15.	Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі, віку, соціального статусу, біологічних та психологічних особливостей.	2
Разом		30

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№ з/п	Тема	СРЗ
1.	Організм як цілісна біологічна система та його реакція на подразники. Проблема стресу у біології та медицині.	4
2.	Зв'язок біологічних і психологічних особливостей. Видова єдність людства.	4
3.	Еволюція поведінки.	4
4.	Генетика поведінки.	4
5.	Анатомія поведінки.	4
6.	Вступ до нейро-наук.	4
7.	Психофізіологія сприйняття.	4
8.	Психофізіологія уваги і пам'яті.	4
9.	Психофізіологія мислення і мови.	4
10.	Психофізіологія емоцій та потреб.	4
11.	Функціональні стани.	4
12.	Психофізіологія свідомості.	4
13.	Сексуальна поведінка – основні елементи сексуальної культури, роль лімбічної системи. Зв'язок дофаміну, окситоцину і вазопресину з моногамністю різних тварин, включаючи людей. Гомосексуальність, транссексуальність і пускові стимули.	4
14.	Агресія. Зв'язок сенсорних і моральних відчуттів. Роль нейромедіаторів в агресивній поведінці.	4
15.	Вплив екстремальних станів на вибір моделі поведінки. Прогнозування моделі поведінки залежно від статі, віку, соціального статусу, біологічних та психологічних особливостей.	4
Разом		60

7. Методи навчання

Практичні заняття: бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду пацієнта.

Самостійна робота: самостійна робота з підручником, самостійна робота з банком тестових завдань, самостійне вирішення клінічних завдань.

8. Форми контролю та методи оцінювання

(у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль:

усне опитування, тестування, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності участі в роботі на занятті.

Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, вирішення ситуаційних клінічних задач.

Критерії поточного оцінювання на практичному / семінарському / лабораторному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач має вільно володіти матеріалом, приймати активну участь в обговоренні теми та вирішенні ситуаційних клінічних задач, висловлювати свою думку з теми заняття, демонструвати творче мислення.
Добре «4»	Здобувач має добре володіти матеріалом, приймати участь в обговоренні матеріалу та вирішенні ситуаційних клінічних задач, висловлювати свою думку з теми заняття, демонструвати логічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач має відповідати на питання за темою, недостатньо володіючи матеріалом, невпевнено приймати участь в обговоренні та вирішенні ситуаційних клінічних задач.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційних клінічних задач.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав та захистив індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початку екзаменаційної сесії – при стрічковій системі навчання, на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184

Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до практичних занять
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні клінічні завдання
- Електронний банк тестових завдань з дисципліни

11. Перелік питань для підготовки студентів до заліку

1. Що є предметом вивчення біології поведінки?
2. Які існують погляди на взаємозв'язок між психікою і тілом (психофізіологічна проблема)?
3. Які методи дослідження використовують в біології поведінки?
4. У чому полягає зміст електро- і магніто-енцефалографічних досліджень?
5. Що являють собою викликані потенціали і як вони реєструються?
6. Які існують способи дослідження електричної активності шкіри?
7. Яким чином може здійснюватися дослідження нейродинамічних властивостей людини?

8. Які показники психофізіологічного стану можна досліджувати на основі самооцінки?
9. Еволюція поведінки у людей.
10. Що являє собою рухова діяльність?
11. Як класифікуються рухи людини?
12. Яким є загальний план організації рухової системи ?
13. Які рівні складають систему управління рухами (за М. О. Бериштейном)?
14. З яких етапів складається схема управління руховою діяльністю (за О. Р. Малхазовим)?
15. У чому полягає основна функція сенсорних процесів?
16. Що являє собою рецептор і як рецептори класифікуються?
17. Якою є загальна будова сенсорної системи?
18. Які основні структурні компоненти системи зору?
19. Якою є послідовність слухового відчуття?
20. У чому полягає функція вестибулярної системи?
21. Які існують основні види шкірної чутливості і чим вони відрізняються?
22. Яку функцію виконує сенсорна система кістково-м'язового апарату? 9.
23. Якою є послідовність смакового відчуття?
24. Як побудована сенсорна система нюху?
25. Що являє собою увага і які є її основні властивості?
26. Які основні психофізіологічні механізми і моделі (теорії) уваги?
27. Які основні функції пам'яті?
28. Які існують види пам'яті?
29. Які основні психофізіологічні механізми і моделі (теорії) пам'яті?
30. Які послідовність процесу мовлення?
31. Які основні психофізіологічні механізми мовлення?
32. Що являє собою мислення як психофізіологічний процес?
33. Що являють собою емоції і які їх основні характеристики?
34. Якими є види та функції емоцій?
35. У чому полягає зміст основних теорій емоцій?
36. За якими індикаторами можна судити про наявність, ступінь виявлення та знак емоцій?
37. Які структури входять до складу лімбічної системи, і які за ними визнаються функції?
38. Як у формуванні і прояві емоцій виявляється функціональна асиметрія головного мозку?
39. Що являє собою свідомість людини?
40. Які основні риси та види свідомості? 3
41. У чому полягає зміст основних теорій свідомості людини?
42. У чому полягають психофізіологічні механізми свідомості?
43. Що являє собою сон людини і які його види існують? 6. Яке функціональне значення сну?
44. Що являє собою стан людини, якими властивостями він характеризується?
45. Що являє собою психічний стан?
46. Які існують підходи до визначення функціонального стану?
47. Що являє собою психофізіологічний стан?
48. У чому полягає сутність стресу, які його основні чинники?
49. Що являє собою стан нервово-психічної напруги, які чинники її виникнення?
50. Які причини і види стомлення; що являє собою перевтома?

12. Рекомендована література

Основна:

1. Р. Сапольскі Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас: курс лекцій. - Наш формат, 2021. - 672 с.
2. Д. Іглмен Секрети нейропластичності. Як мозок адаптується до нових викликів. - Наш формат, 2022. - 308 с.
3. Медична біологія / За ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори. Підручник / Видання 3-є, перероблене і доповнене. - Вінниця: Нова книга, 2017. - 608 с.

4. Кучковський О.М. Великий практикум з фізіології людини і тварин: психофізіологія: лабораторний практикум для студентів освітнього ступеня «спеціаліст» напряму підготовки «Біологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 145 с.

Додаткова :

1. Павліченко В.І., Пішак В.П., Булик Р.Є. Основи молекулярної біології: Навчальний посібник. Чернівці: Мед університет, 2012. 388 с.
2. Сучасні проблеми молекулярної біології [Текст] : підруч. для студентів ВНМЗ України III-IV рівнів акредитації / Дубінін С. І. [та ін.] ; Держ. установа "Центр. метод. каб. з вищ. мед. освіти М-ва охорони здоров'я України", ВДНЗ України "Укр. мед. стоматол. акад.". - Полтава : Укрпромторгсервіс, 2016. - 395 с. : рис. - Бібліогр.: с. 386-394.
3. Корольчук О.Л. Посттравматичний стресовий розлад як новий виклик сучасній Україні // Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал / Чорноморський держ. ун-т ім. Петра Могили; ТОВ «ДСК Центр». – К., 2016.– С. 104–111. (укр., стаття)
4. Демчук О.В., Золотарьова О.А., Ковалик О.О та ін. Вплив катастроф і війн на психічне здоров'я особистості та суспільства. Повідомлення п'яте: перетворення індивідуальної оперативно-бойової психічної травми на колективну соціально-психологічну, соціально-культурну // Mental Health: Global Challenges of XXI Century (2019) DOI: <http://doi.org/10.32437/IPSIProceedings.Issue-2019>
5. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид., випр. та доп. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. - 400 с.
6. Фізіологія людини і тварин: Підручник /За ред. В.О.Цибенка. К.: Вища шк., 2003. - 463 с.
7. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології. - К.: Академвидав, 2011. - 296 с.
8. Філіппов М.М. Психофізіологія людини. - К.: МАУП, 2003. - 136 с.
9. Кабанюк В.О., Гаврилькевич В.К. Психофізіологія: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 200 с.
10. Севериновська О. В. Етологія (основи поведінки тварин): підручник для вищих навчальних закладів / О. В. Севериновська, О. Є. Пахомов, В. К. Рибальченко. – Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. – 292 с.
11. Горго Ю.П, Чайченко Г.М., Маліков М.В. Прикладна психофізіологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. 193 с.
12. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: навчальний посібник. - К.:МАУП, 2003. 136 с.
13. Маруненко І.М., Сіверс З.Ф., Бобрицька В.І., Неведомська Є.О. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2007. - 122 с.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <https://www.nauka.ua/>
2. OMIM (Online Mendelian Inheritance in Man) – An Online Catalog of Human Genes and Genetic Disorders <http://omim.org/>
3. Офіційний сайт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти: веб-сайт. URL: <http://naqa.gov.ua>
4. <http://psydilab.univer.kharkov.ua>
5. <https://psy-practice.com>